

Nordisk 'best practice' eller schweizisk offentlig sektor kan sende Danmark i top 3 på økonomisk frihed

En lang række videnskabelige studier har fundet, at økonomisk frihed fører til højere vækst og velstand. På den baggrund er det relevant at lede efter inspiration til, hvordan Danmark kan opnå et højere niveau af økonomisk frihed.

Det viser sig, at der er megen inspiration at hente inden for den nordiske samfundsmodel. Lader vi os inspirere af 'best practice' i 2012 fra alle fem nordiske lande, vil en sådan nordisk superstat bringe Danmark fra den nuværende 19. plads til en 2. plads med karakteren 8,54. Dette vil bl.a. indebære, at niveauet af subsidier og indkomstoverførsler skal halveres for at komme på Islandsk niveau. På andre områder så som ejendomsret og retssikkerhed skal der også ske væsentlige forbedringer. Her kan det dog være svært at finde tiltag, der med sikkerhed vil føre til de nødvendige forbedringer i indekset. Anvender vi en historisk 'best practice' i Norden, vil Danmark overhale både Singapore og Hong Kong og indtage 1. pladsen i verden på økonomisk frihed med karakteren 9,28 af 10 mulige. Omvendt vil en historisk 'worst practice' i Norden sende Danmark ned på sidstepladsen i verden på økonomisk frihed. Dette illustrerer, at de nordiske lande historisk set har præsteret meget forskelligt på de enkelte indikatorer i indekset for økonomisk frihed.

Det er størrelsen på den offentlige sektor, der er og har været de nordiske landes akilleshæl i forhold til økonomisk frihed. Det er derfor dette område, som både i dag og i resten af perioden siden 1970 har trukket den samlede karakter mest ned i landene. Et alternativ til at lade sig inspirere af de nordiske lande kunne derfor være den schweiziske offentlige sektor. Overfører man den schweiziske score i 2012 på området 'størrelse af den offentlige sektor' til Danmark, ville Danmark i 2012 have været det 3. mest økonomisk frie land i verden. En af konsekvenserne ville være at op mod 450.000 ud af ca. 820.000 offentlige ansatte skal overgå til den private sektor, fordi det offentlige forbrug skal mere end halveres.

De rigtige politikker kan føre til højere velstand og bedre liv for borgerne

En lang række videnskabelige studier har fundet, at økonomisk frihed (målt på Economic Freedom of the World Index af Fraser Institute) fører til højere vækst og velstand.¹ Derudover viser forskningsresultater, at højere økonomisk frihed er stærk positivt korreleret med de fleste dimensioner af 'well-being' fra OECD's Your Better Life Index - selv når man korrigerer for indkomst.² På den baggrund synes der således at være belæg for at tro, at politikere kan forbedre borgernes liv ved at øge den økonomiske frihed.

Umiddelbart synes det mest oplagt, at politikerne lader sig inspirere af de lande, som scorer højest på økonomisk frihed. I givet fald skal blikket rettes mod lande som Hong Kong og Singapore. I det omfang der er institutionelle forhold, som forudsætter hinanden, således at man ikke kan 'udskifte' dele af samfundsindretningen ud fra udenlandske forbilleder og overføre de positive resultater, synes sydøstasiatiske småstater uden demokrati imidlertid ikke som de naturlige inspirationskilder.³

¹ En kort gennemgang af litteraturen findes i CEPOS (2014). Økonomisk frihed fører til vækst og velstand.

² Se fx Nikolaev, B. (2014). Economic Freedom and Quality of Life: Evidence from OECD's Your Better Life Index, The Journal of Private Enterprise, vol. 29, nr. 3, pp. 61-96 samt Economic Freedom of the World 2008 annual report.

³ Man kan også indvende problemer ud fra institutionel ækvivalens, hvor den samlede politik kan forstås som en ligevægt, så reformer på et politikområde kan erstattes af evt. modsatrettede reformer på et andet område.

Dette notat viser imidlertid, at der er inspiration at hente i 'egen baghave'. For det første kan man hente nogen inspiration i Danmarks egen fortid, da vi på nogle punkter har præsteret bedre på økonomisk frihed, end tilfældet er i dag. Notatet "De nordiske velfærdssamfund er baseret på økonomisk frihed" (CEPOS, 2015) viser faktisk, at Danmarks overordnede score på økonomisk frihed toppede i 2003 og har været stødt faldende frem til 2012, som er seneste dataår.

For det andet kan inspirationen hentes fra de nordiske lande. Ud fra præstationerne i 2012 - og ikke mindst i hele perioden siden 1970 - er der eksempler til efterfølgelse inden for den nordiske samfundsmodel, som kan sende Danmark til tops på økonomisk frihed i verden.

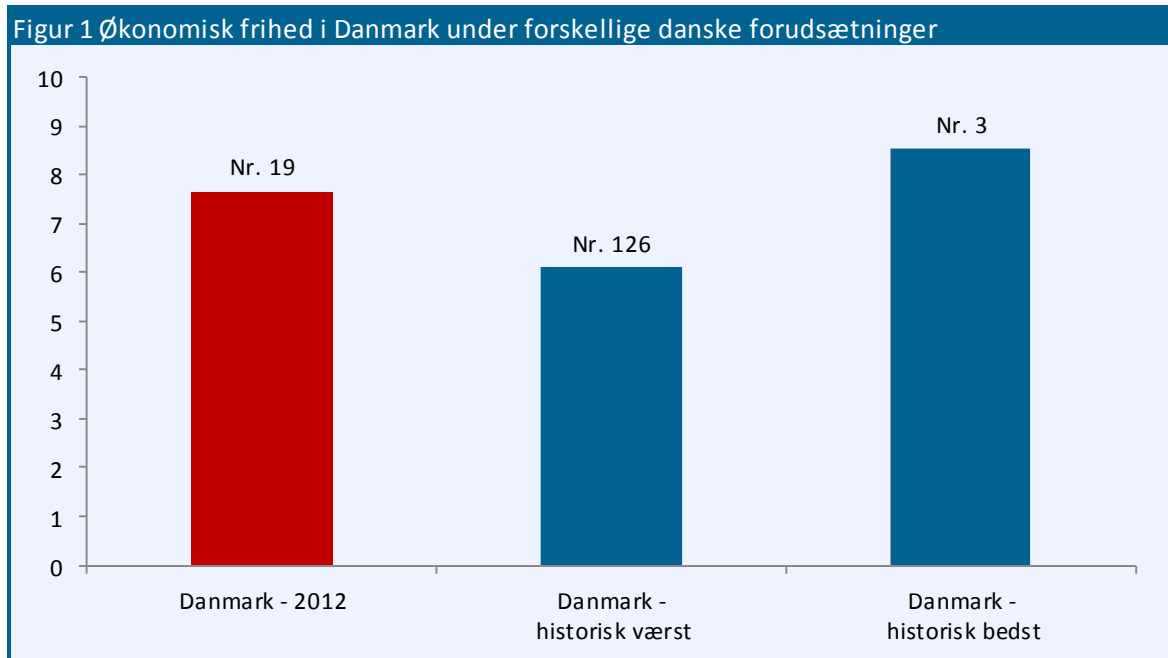
En tredje indfaldsvinkel er at fokusere på Danmarks (og resten af nordens) akilleshæl i forhold til økonomisk frihed; nemlig området 'størrelse af den offentlige sektor'. Hvis man her overfører en schweizisk model (og i øvrigt ikke ændrer på andre indikatorer i Danmark), så vil man ligeledes rangere i top 3 på økonomisk frihed på verdensplan.

Disse tre inspirationsscenerier vil blive gennemgået i hvert af de tre følgende afsnit.

Inspiration at hente for Danmark - i Danmark

I 2012 opnåede Danmark, ifølge Economic Freedom of the World 2014, en placering som nummer 19 ud af 152 lande i verden på økonomisk frihed. Danmarks overordnede score var 7,66 på en skala fra 0 til 10.

Over årene (siden 1970) har Danmarks score på de 42 indikatorer i indekset varieret. På den baggrund er det derfor muligt at beregne et scenarium for hhv. 'best practice' og 'worst practice', hvor de historiske maksimum- og minimumkarakterer på indikatorniveau indgår. Scenarioberegninger viser, at 'best practice' på de enkelte indikatorer giver anledning til en overordnet karakter på 8,53 i EFW-indekset. Det ville i 2012 give Danmark en 3. plads i verden (kun overgået af Hong Kong og Singapore), jf. figur 1.

Kilde: CEPOS pba. Economic Freedom of the World Index 2014

Samme beregning for 'worst practice' viser dog også, at man skal være påpasselig med hvilke dele af den danske historie, man lader sig inspirere af, idet de svageste indikatorværdier for Danmark siden 1970 giver en samlet score på 6,10. Det ville sende Danmark ned som nr. 126 af 152 lande, hvilket var på niveau med Mozambique (nr. 127) og Nepal (nr. 126) i 2012. Den

økonomiske frihed ville således være klart lavere end lande som Rusland (nr. 98), Indien (nr. 110) og Kina (nr. 115), hvor den samlede score lå mellem 6,39 og 6,65.

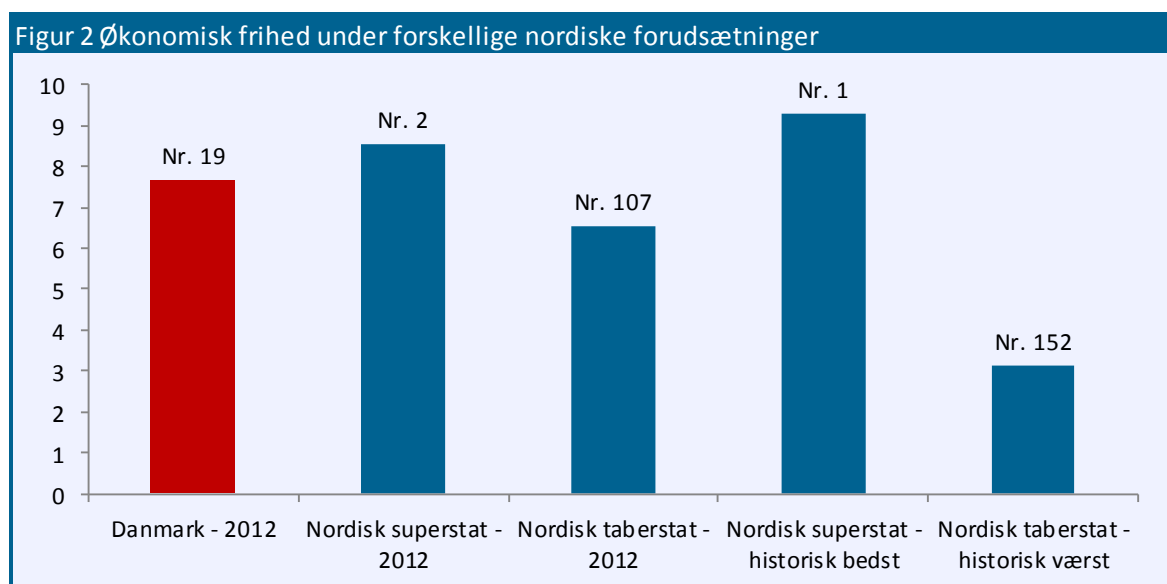
Nordisk inspiration kan sende Danmark i top på økonomisk frihed

Et andet tankeeksperiment kunne være at udvide fokus til de nordiske lande. Inspirationen vil således stadig holde sig inden for en 'nordisk samfundsmodel'. I den forbindelse kan man både operere med en nordisk 'best practice' for 2012 og en historisk 'best practice', hvor man også ser på de nordiske lande tilbage til 1970.

Lader vi os inspirere af 'best practice' i 2012 fra alle fem nordiske lande, vil en sådan nordisk superstat bringe Danmark på en 2. plads med karakteren 8,54.

Potentialet for dårlig inspiration er dog også stort. Opgør man den samlede score på økonomisk frihed på baggrund af de svageste indikatorer fra de nordiske lande i 2012, bliver resultatet 6,53, hvilket kun er marginalt bedre end Indien og lavere end Rusland.

Beregner vi i stedet en historisk 'best practice' i Norden, vil Danmark overhale både Singapore og Hong Kong og indtage 1. pladsen i verden på økonomisk frihed med karakteren 9,28 af 10 mulige. Omvendt vil en historisk 'worst practice' i Norden sende Danmark ned på sidstepladsen i verden. Dette illustrerer, hvor forskelligt de nordiske lande har præsteret på de enkelte indikatorer i indekset for økonomisk frihed siden 1970, jf. figur 2.

Kilde: CEPOS pba. Economic Freedom of the World Index 2014

Der kan nævnes mange forskellige eksempler på tiltag, som vil øge den økonomiske frihed i Danmark ved at kopiere eller lade sig inspirere af andre nordiske lande. Herunder fremgår nogle eksempler til illustration, som tager udgangspunkt i de nordiske lande i 2012.

Omfanget af overførsler og subsidier er et af de dele af indekset, hvor Danmark kan hente de største forbedringer gennem inspiration fra de øvrige nordiske lande. I Island ligger niveauet af overførsler og subsidier på ca. 10 pct. af BNP, jf. Economic Freedom of the World 2014. Tilsvarende tal for Danmark i 2015 er 20,3, jf. Økonomisk Redegørelse, dec. 2014. For at komme ned på Islands niveau, skal Danmark således reducere til ca. 10 pct. af BNP, hvilket svarer til ca. 200 mia. kr. For at illustrere omfanget af en sådan reduktion, kan man se på de nuværende subsidier og overførsler. Det svarer således til at fjerne alle subsidier samt andre overførsler som dagpenge, kontanthjælp, førtidspension, efterløn, sygedagpenge, boligsikring og SU, så kun folkepensionen og øvrige pensioner til fx tjenestemænd står tilbage. En mere fremkommelig metode vil givetvis være at bibeholde flere ordninger og til gengæld også at reducere

pensionerne. Eventuelle besparelser på overførselsindkomsterne kan fx bruges til at sænke marginalsatten på arbejde, hvor Danmark også scorer lavt ift. både Island og Norge.

Det offentlige forbrug som andel af det samlede forbrug er højt i alle de nordiske lande. Der er dog stadig meget at hente for Danmark ved at lade sig inspirere af fx Finland på dette område. Ifølge Economic Freedom of the World 2014 udgjorde det offentlige forbrug i Finland 30,8 pct. af det samlede forbrug. I 2015 var samme tal for Danmark 35,7 pct. Forskellen på 4,9 pct. point svarer til godt 70 mia. kr. En reduktion i det leje kan opnås ved alene at lade det offentlige forbrug vokse med pris og lønudviklingen frem til 2030, dvs. en realvækst i det offentlige forbrug på nul i de næste 15 år.

Værnepligten kan også afskaffes, så staten ikke kan tvinge unge mænd til at arbejde for sig i 3 måneder - uanset om de har lyst eller ej. I Island og Sverige har de også en territorial beskyttelse fra militæret, men uden arbejdstvang i form af værnepligt.

Ligeledes kan man lære af Finland på retsområdet. Når erhvervsledere fx skal vurdere, hvor store omkostninger de har til sikkerhedsforanstaltninger for at modvirke forbrydelser, så ligger Danmark klart højere end Finland. Dette kan man rette op på ved fx at øge politiets indsats for at forhindre og opklare forbrydelser begået mod virksomheder. Selv om man på den måde vil kunne understøtte økonomisk frihed på retsområdet i Danmark, er det ikke givet, at det vil påvirke Economic Freedom of the World indeks direkte. Dette skyldes, at nogle af indikatorerne i indekset er baseret på spørgsmål til erhvervsledere vedr. retssikkerhedsmæssige forhold, hvilket forringer reliabiliteten af data. Man kan derfor ikke være sikker på, at et givet tiltag også vil påvirke de svar erhvervslederne giver. Det er således ikke på alle områder muligt at finde tiltag, der med sikkerhed vil føre til de nødvendige forbedringer i indekset.

Danmark kan desuden forbedre sig i forhold til den juridiske håndhævelse af kontrakter. I Norge tager det kortere tid, og det er forbundet med færre omkostninger at inddrive gæld og dermed realisere frivilligt indgåede kontrakter. Hurtigere afgørelse og lavere sagsomkostninger vil forbedre den økonomiske frihed i Danmark, da risikoen ved at indgå kontrakter med andre falder.

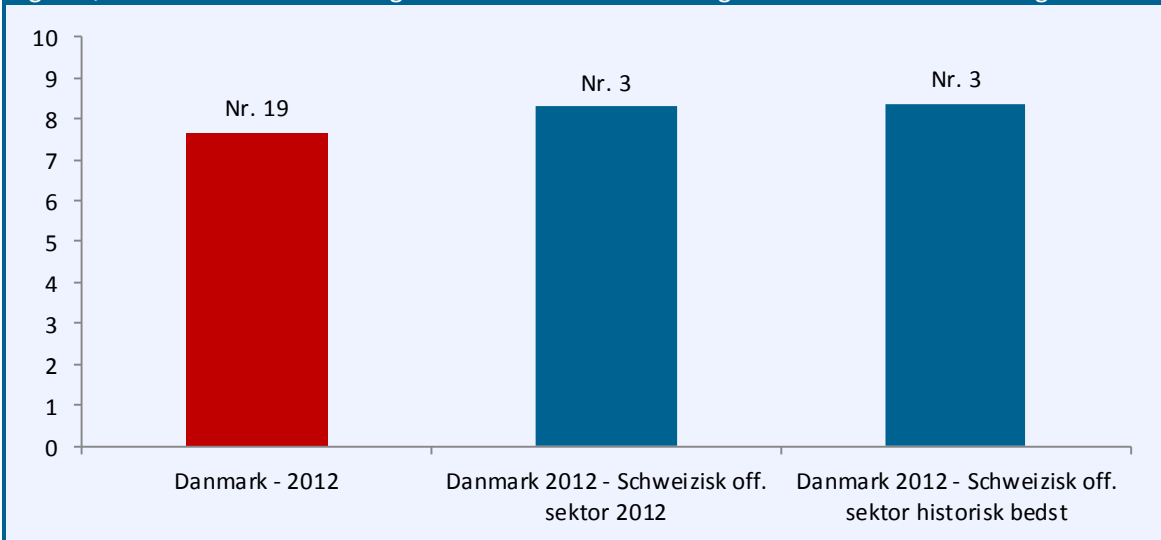
Inspiration fra Schweiz kan tackle Danmarks akilleshæl

Det er området 'størrelsen af den offentlige sektor', der udgør Danmarks såvel som de øvrige nordiske landes akilleshæl i forhold til økonomisk frihed.⁴ Både i 2012 og i de tidligere Economic Freedom of the World Index er det dette af de fem områder inden for økonomisk frihed, som har trukket den samlede karakter mest ned i alle de nordiske lande. Af samme grund vil det være logisk at søge inspiration udenfor de nordiske lande for at tackle denne specifikke udfordring.

Et alternativ kunne være at lade sig inspirere af den schweiziske offentlige sektor. Overfører man den schweiziske score i 2012 på området 'størrelse af den offentlige sektor' til Danmark, vil dette alene give anledning til en samlet score på 8,29. I givet fald ville Danmark i 2012 have været det 3. mest økonomisk frie land i verden, jf. figur 3.

⁴ Se CEPOS (2015). De nordiske velfærdssamfund er baseret på økonomisk frihed.

Figur 3 Øk. frihed under forskellige schweiziske forudsætninger om størrelse af offentlig sektor

Kilde: CEPOS pba. Economic Freedom of the World Index 2014

Bruger man en historisk 'best practice' for området 'størrelse af den offentlige sektor' for Schweiz og indsætter det for Danmark i 2012, viser det samme overordnede billede sig. Det giver ligeledes anledning til en 3. plads af 152 lande, men med en lidt højere overordnet score for økonomisk frihed på 8,37.

I det følgende gennemløber vi nogle eksempler på konsekvenserne af at lade sig inspirere af den offentlige sektor og marginalbeskatning i Schweiz.

Schweiz er et anderledes velfærdssamfund end det danske. Den offentlige sektor er mindre end i Danmark, hvilket bl.a. skyldes, at man i høj grad overlader produktionen af velfærd til private aktører. Det har den fordel, at rollerne som hhv. bestiller, udfører og myndighed bliver adskilt. Ifølge Economic Freedom of the World 2014 udgør det offentlige forbrug i Schweiz således kun 16,3 pct. af det samlede forbrug. I Danmark udgør det offentlige forbrug 35,7 pct. af det samlede forbrug i 2015 (ifølge Økonomisk Redegørelse, dec. 2014). Hvis Danmark skal omlægge forbruget fra offentligt forbrug til privat forbrug, (så borgerne i lige så høj grad som i Schweiz kan træffe beslutningerne om det konkrete forbrug), skal det offentlige forbrug permanent reduceres med ca. 285 mia. kr. årligt. Det er mere end en halvering af det offentlige forbrug. Med en reduktion i det offentlige forbrug i den størrelsesorden, vil op mod 450.000 personer skulle overgå til privat beskæftigelse frem for at være beskæftigede i det offentlige. Dette kan fx gennemføres ved at omlægge nogle velfærdsområder fra skattefinansiering til forsikringsfinansiering.

En af årsagerne til det lave offentlige forbrug i Schweiz er netop, at kernevelfærden i høj grad er baseret på obligatoriske forsikringsordninger. Dette viser sig også i forbindelse med overførselsindkomsterne. Skattefinansierede subsidier og indkomstoverførsler udgør således omkring 15 pct. af BNP mod godt 20 pct. i Danmark.

Det tredje område, hvor Danmark kan opnå et højere niveau af økonomisk frihed (inden for området 'størrelse af den offentlige sektor'), er på marginalbeskatningen af indkomst. OECD opgør marginalskatten på arbejdsindkomst til 43,2 pct. i Schweiz⁵ mod 55,8 pct. (ekskl.

⁵ Marginalskatten i Schweiz afhænger af, hvilken kanton man bor i. Men uanset kanton, beskattes høje indkomster markant lavere i Schweiz end i Danmark. Den højeste marginalskat på arbejde ligger på mellem 35 pct. og 49 pct. afhængigt af kanton ifølge Economic Freedom of the World 2014.

kirkeskat) i Danmark. Og grænsen for topskat er meget lav i Danmark, hvilket betyder, at den påvirker en stor del af den arbejdende befolkning.

Konklusion

Både i 2012 og historisk set er der læringspunkter at finde i de nordiske lande. En række scenarier påviser, at det er muligt at opnå topplaceringer på økonomisk frihed ved at kombinere de rette elementer fra de nordiske lande. Det gælder ikke mindst, hvis man også lærer af fortiden. Men ikke al inspiration er god. Der findes bestemt også elementer i de nordiske lande, som ikke fortjener at blive kopieret. En nordisk 'worst practice' med de svageste indikatorværdier siden 1970 resulterer i den dårligste score på økonomisk frihed af alle 152 lande i Economic Freedom of the World.

Særligt på området 'størrelsen af den offentlige sektor' præsterer de nordiske lande generelt svagt. Høje marginalskatter, et stort offentligt forbrug og et anseeligt niveau af overførselsindkomster trækker den økonomiske frihed ned i alle de nordiske lande. Det kan derfor også være relevant at hente inspiration fra andre lande på dette punkt. Dette er illustreret med udgangspunkt i Schweiz. Med en schweizisk score på området 'størrelse af den offentlige sektor' kan Danmark opnå en 3. plads i verden på økonomisk frihed.